

60. Yılında Barolar ve Avukatlık

Kuruluşlarının 60. yılında, Baroların, yazımızda belirttiğimiz güvensizlikle karşılanmalarını haklı kılacak nedenlerin varlığı benimsenemez. Savunma mesleğinin bu yeni sorunlarının düzlüğe çıkartılması için, gelecek günlerde, kararlı ve yapıcı yaklaşımların gündeme getirilmesi gerekmektedir.

GÜNEY DİNÇ, Avukat

Toplumsal bir gereksinim olarak doğan avukatlığın, bütün ülkelerde aynı tür kurallara bağlanmadığı, bilinen bir gerçektir. Bu ayrımlar, ülkelerin tarihsel gelişmelerinden kaynaklanmaktadır. Avrupa'da avukatlık, genellikle bir soylular uğraşı olarak gelişmiştir. Avukatlar, yaş, kıdem, atama, soyluluk gibi nedenlerle, değişik kesimlerde toplanmışlardır. İzleyecekleri davalar, üstlenecekleri işler, buldukları konumun olanak verdiği sınırlar içerisinde yürütülebilmektedir. Çağdaş hukukun gelişimine büyük katkılar sunan bu ülkelerde, avukatlar arasında eşitliğin gerçekleştirilememesini yadırgamaktayız. Meslek kuruluşlarının örgütlenmesini de etkileyen bu tür ayrıcalıkların, gerçekte, feodal kökenli geleneklerin günümüze varan uzantıları olduğunda hiç kuşku yoktur.

Dünyanın en eski uğraşları arasında yer alan avukatlık, Türkiye için çok yeni bir oluşumdur. Osmanlı kamu yönetiminde, avukatın işlevini üstlenen bir görev ayrımı, başlangıçtan beri söz konusu değildi. Eski Roma ve Yunan Site'lerine uzanan bir çalışmanın, ülkemizde özel-

likle son yüzyıl içerisinde belirlenmesi, buyurucu devlet olgusunun yanı sıra, yargılama yöntemlerinin evrimi ile de yakından ilgilidir. Bağımsız yargı düzeninin kurulamayı, savunma hakkı ile birlikte, avukatı da yüzyıllar boyunca gereksiz kılmıştır.

Türkiye'de avukatlık, çağdaş anlamda mahkemelerin kuruluşunu izleyen yıllarda gelişmiştir. Tanzimat'la birlikte 1840 yılında başlatılan özel ve kamu hukuku alanındaki yenilikler, avukatın çalışma ortamını yaratmıştır. 1876 yılında yürürlüğe konulan "Dava Vekilleri Hakkında Nizamname", o dönemin yargısal alandaki yenileştirme girişimlerinin bir bölümü olarak, savunmayı örgütleyen ilk belgedir.

Türkiye'de ise avukatlık, bir halk mesleği olarak doğmuş, böyle gelişmiştir. Bu nedenle, eşitlik içinde, ayrıcalıksız ve gerçekçi kurallara bağlanabilmesi daha kolay olmuştur. Cumhuriyet'ten önceki, "Dava Vekilleri Cemiyetleri", avukatların ilk örgütleridir. Gerçek anlamda barolar, 1924 yılında yürürlüğe giren "Muhamat Kanunu"ndan sonra kurulmuşlardır.

Avukatlık, bağımsızlık ve özgürlük mesleğidir. Avukatın görev özgürlüğü ile, baroların bağımsızlığı, eş anlamdaki kavramlardır. 1969 yılında yürürlüğe giren 1136 sayılı Avukatlık Yasası, getirdiği yeniliklere karşın, mesleki bağımsızlığın sağlanması için yeterli olmamıştır. Baroların örgütsel etkinliğini belirleyen önemli kararları, Adalet Bakanlığı'nın onayına bağlı kılınmıştır. Doğrudan yargıç ve sâverci atamalarını yapamayan Adalet Bakanlığı'nın, adayların avukatlığa kabul edilip edilmemesi, disiplin uygulamaları konularında son söz durumuna getirilmesi, savunma mesleğinin bağımsızlığı açısından sakıncalı konulardır.

Barolar, 60 yıllık deneyimlerin de ortaya koyduğu gibi, kişiliklerini açık seçik kanıtlamış örgütlerdir. Çok yönlü bir evrim izleyen savunma mesleği, bugün yeni sorunlarla yüzüzedir. 1961 Anayasası'nın 122. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik kurallara aykırı olamayacağını belirtmekte, seçimle işbaşına getirilen yönetim organlarının, yargıç kara-

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

rina dayanmaksızın görevden uzaklaştırılmayacağı ilkesini benimsemekte idi. Oldukça ayrıntılı düzenleme olan yeni Anayasa'nın 135. maddesi ise, bu kuruluşların etki alanını daraltmış, yürütme organına büsbütün bağımlı kalmaları sonucunu doğuran sınırlandırmalar getirmiştir.

5 ağustos 1983 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 54 sayılı Yasa Gücünde Kararname ile, Avukatlık Yasası'nın yedi maddesi doğrudan değiştirilmiş, beş ek madde konulmuştur. Kısa bir süre sonra, Avukatlık Yasası, 16 Eylül 1983 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 79 sayılı Yasa Gücünde Kararname ile, bir kez daha değiştirilmiştir. Bu yeni düzenlemeler, hukuksal temelini Anayasa'nın 135. maddesinden almaktadır. Ancak hemen belirtelim ki, baroları yürütme organının yönetim ve denetimine bağımlı kılan değişimler, Anayasa ile izlenen amacın aşıldığı kaygısını verecek boyutlardadır.

Avukatlık Yasası'nın 154. maddesi, mesleğini uygularken bazı suçları işlediği savı ile hakkında kamu davası açılan avukatın, yargılama sonucuna değin, görevden geçici yasaklanmasını öngörmektedir. Böylece henüz sanık durumundaki avukat, bir yargı kararı olmaksızın önceden cezalandırılmaktadır. İzlediğimiz pek çok olayda, yargılanan avukatların aklandığını görmekteyiz. Oysa yeni düzenlemelerle madde kapsamı genişletilmiş, "...devletin kişiliğine karşı işlenen cürümler..." nedeniyle de, son soruşturmanın açılması durumunda, görevden ek çekirme zorunluluğu getirilmiştir. Buna

neden gerek görülmüştür? Avukatlar toplumsal olaylarla ilgilenen kişilerdir. Siyasal partilerde, derneklerde, kendi örgütleri olan barolarda görevler üstlenmektedirler. Getirilen katı kurallar, mesleki çalışması ile birlikte, olağan toplumsal ilişkilerinde, avukatı yalnızlığa ve edilgenliğe düşürmeyi amaçlamaktadır. İnsanlardan, kendi onurlarından ödün vererek, başkalarını savunmaları beklenmemelidir. Savunmanın geriletilmesi, yargının temel öğelerinden birinin eksik bırakılması anlamını taşır.

YENİ YÜKÜMLÜLÜKLER GETİRİLDİ

54 sayılı kararname, valilere, sonradan yargıç onayı alınmak koşuluyla, seçimle gelen yönetim organlarını görevden alma yetkisini vermiştir. Barolar, Adalet Bakanlığı kararlarını eksiksiz uygulamakla yükümlü kılınmışlardır. 79 sayılı kararname, barolar üzerindeki idari ve mali denetimin, İl Cumhuriyet Savcıları ve Adalet Müfettişleri eliyle yürütüleceğini belirtmektedir. Ülke düzeyinde hukuksal sorunların doruklaşabileceği günlerde, bu düzenlemelerin, ne tür olumsuz uygulamalara kaynaklık edeceği şimdiden görülebilmektedir.

Sözü edilen kararnemelerle, Avukatlık Yasası'ndaki değişimlerin tamamlandığı düşünülmüşken, 7 Ekim 1983 günlü Resmî Gazete'de 2098 sayılı Dernekler Yasası yayınlanmıştır. Birinci maddesinde "...derneklerle ilgili esasları düzenlemek..." amacıyla çıkartıldığı belirtilen yasanın 92. maddesi oldukça ilginçtir. Meslek kuruluşlarına yeni yükümlülükler getiren, özel yasalarını dolaylı yollardan bir kez

daha değiştiren bu maddenin bütünü şöyledir:

"Bu kanunun 21. maddesinin 2. fıkrası, 30, 37, 40, 42, 43, 44, 45, 48, 65, 66, 67, 68, 69, 70, ve 90. maddeleri, özel kanunlarında hüküm bulunmamak kaydıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile işçi ve işveren sendikaları ve üst kuruluşları için de, ceza hükümleriyle birlikte uygulanır."

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, devletin yönetsel örgenleri arasında yer almaktadırlar. Kapsadıkları uğraş alanında, kamu hizmetinin yürütülmesini üstlenmişlerdir. Toplumsal işlevlerinin önemi nedeniyle, kendilerine özgü yetkilerle yönetilmeleri gerekmektedir. Kamu hizmetinin bir özelliği de, kesintisiz ve sürekli oluşudur. Oysa sessizce yürürlüğe giren Dernekler Yasası, bu kuruluşları derneklerin konumuna yaklaştırmıştır. Genel nitelikteki yasaların, değişik konulardaki özel düzenlemelere bu tür yollamalar yapması, hukuk tekniği açısından sakıncalıdır. Nitekim Dernekler Yasası'nın meslek kuruluşları ile ilgilendirilen maddeleri, yeni yönetmelikler çıkarılmasını öngörmekte, önceki yasalarla bağlantılar kurmaktadır. Birbirini izleyen bu tür yollamalar sonucunda, meslek kuruluşları hakkında 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu'nun 8. maddesi uygulanarak, valiler, yargı kararı olmaksızın, yönetim yerlerini süresiz kapatabileceklerdir. Hiç kuşku yok ki, böyle bir uygulamaya, Anayasa'nın 135. maddesi ile bağdaştırılmaz.